

СУНЪИЙ ИНТЕЛЛЕКТНИНГ МУСИҚА ВА ҚЎШИҚЧИЛИКДАГИ ЎРНИ

Музаффар Сайфуллаев

“Санъатшунослик ва маданиятшунослик” кафедраси
мустақил изланувчиси
Ўзбекистон давлат санъат ва маданият институти

DOI: <https://doi.org/10.37547/ssa-V6-04-15>

Аннотация: Мазкур мақолада сунъий интеллект (СИ) технологияларининг мусиқа ва қўшиқчилик соҳасидаги ўрни, имкониятлари ва чекловлари таҳлил қилинади. Шунингдек, СИ орқали мусиқа яратиш жараёни, унинг ижодийликка таъсири, иқтисодий афзалликлари ва этик муаммолари кўриб чиқилади. Тадқиқот натижалари СИ инсон ижодини тўлиқ алмаштира олмаслигини, бироқ уни самарали тўлдирувчи восита сифатида хизмат қилишини кўрсатади.

Калит сўзлар: сунъий интеллект, мусиқа, қўшиқчилик, ижод, эстрада санъати, нейрон тармоқлар, рақамли технологиялар.

Аннотация: В данной статье анализируются роль, возможности и ограничения технологий искусственного интеллекта (ИИ) в сфере музыки и вокального искусства. Также рассматриваются процесс создания музыки с помощью ИИ, его влияние на творчество, экономические преимущества и этические проблемы. Результаты исследования показывают, что ИИ не может полностью заменить человеческое творчество, однако может служить эффективным вспомогательным инструментом.

Ключевые слова: искусственный интеллект, музыка, вокальное искусство, творчество, эстрадное искусство, нейронные сети, цифровые технологии.

Abstract: This article analyzes the role, opportunities, and limitations of artificial intelligence (AI) technologies in the field of music and singing. It also examines the process of creating music through AI, its impact on creativity, its economic advantages, and ethical issues. The research results show that AI cannot completely replace human creativity; however, it can serve as an effective complementary tool.

Keywords: artificial intelligence, music, singing, creativity, pop art, neural networks, digital technologies.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2024 йил 14 октябрдаги ПҚ-358-сон қарори — «Сунъий интеллект технологияларини 2030 йилга қадар ривожлантириш стратегиясини тасдиқлаш тўғрисида» — мамлакатда рақамли иқтисодиётни ривожлантиришда муҳим аҳамиятга эга. Ушбу ҳужжат сунъий интеллект (СИ)ни турли соҳаларга жорий этиш, инновацион ривожланишни таъминлаш ва халқаро рақобатбардошликни оширишга қаратилган. Шу билан бирга, СИнинг имкониятлари ва чекловларини комплекс таҳлил қилиш муҳим илмий вазифа ҳисобланади.

Сўнгги йилларда сунъий интеллект технологиялари жадал суръатларда ривожланиб, турли соҳалар қатори мусиқа индустриясига ҳам кириб келди. Рақамли платформалар ва алгоритмлар орқали мусиқа яратиш, таҳлил қилиш ва тарқатиш жараёнлари сезиларли даражада ўзгарди.

Замонавий СИ тизимлари нафақат техник вазифаларни бажаради, балки ижодий жараёнларда ҳам иштирок этмоқда. Бу ҳолат “машина ижоди” тушунчасини юзага келтириб, анъанавий санъат ва технология ўртасидаги чегараларни қайта белгиламоқда.

СИ мусиқа яратишда асосан нейрон тармоқлар, машинали ўқитиш ва катта маълумотлар таҳлилига таянади. Ушбу технологиялар мавжуд мусиқий асарларни таҳлил қилиб, янги композициялар яратиш имконини беради.

Масалан, Suno AI ва Udio каби платформалар фойдаланувчи берган матн ёки ғоя асосида тайёр қўшиқлар ҳосил қилади. Шунингдек, ChatGPT каби тизимлар қўшиқ матни (лирика) яратишда ёрдам беради.

Бундай тизимлар мусиқий структура, ритм, гармония ва услубни автоматик равишда шакллантиради. Натижада инсон иштирокисиз ёки минимал иштирок билан мусиқий маҳсулот яратиш имкони пайдо бўлади.

Мисол учун “Сунъий интеллект томонидан яратилган мусиқанинг биринчи намунаси бўлиб, мени ҳайратда қолдирди”, деб ёзган сунъий интеллект лойиҳалари устида ишлаётган Маккей Ригли Twitterдаги ўз саҳифасида. Қўшиқ 14 апрель куни эълон қилинган. Шундан бери, ижтимоий тармоқларда 8,5 миллион томошабиндан кўпроқ кўрилган. Қўшиқ The Weekndнинг собиқ севгилиси Selena Gomezга бағишланган.

Трекнинг тўлиқ версияси эса Spotifуда 254 000 марта эшитилган. 2 дақиқа 14 сония давом этган композицияни жойлаштирган одам трекни нейрон тармоқ ёрдамида яратганини таъкидлади.

Сининг мусиқа ва қўшиқчиликда қўлланилиши қатор афзалликлари ҳам мавжуд.

Биринчи навбатда, мусиқа яратиш жараёни тез ва осонлашади. Илгари бир неча кун ёки ой талаб қилинган ишлар энди бир неча дақиқа ичида амалга оширилиши мумкин.

Иккинчидан, СИ илҳом манбаи сифатида хизмат қилади. Ижодкорлар янги ғоя топишда қийналганда, сунъий интеллект уларга янги вариантлар таклиф этади.

Учинчидан, профессионал билим талаб этилмайди. Мусиқа назариясини билмаган инсон ҳам СИ ёрдамида қўшиқ яратиши мумкин.

Тўртинчидан, иқтисодий жиҳатдан тежамкорлик таъминланади. Студия, композитор ва аранжировкага сарфланадиган харажатлар камаяди.

Бешинчидан, турли услубларда эркин эксперимент қилиш имконияти мавжуд. Поп, рок, рэп ёки миллий мусиқа услубларини тез синаб кўриш мумкин.

Маданият вазирлиги ҳузуридаги “Ўзбекконцерт” давлат муассасасида ўтказилган тадқиқотларга асосан, эстрада соҳасида бастакор, овоз операторларининг қарийб 60 фоизи СИ дан фойдаланиб келмоқда.

Фақатгина катта ёшдаги қатлам СИ имкониятларини паст баҳолаб, инсонни дангаса қилиб қўйишини таъкидламоқда.

Шу билан бирга, СИдан фойдаланиш айрим муаммоларни келтириб чиқаради. Аввало, ижодийликнинг пасайиши эҳтимоли мавжуд. СИ кўп ҳолларда шаблонлар асосида ишлайди, бу эса мусиқаларнинг ўхшаш бўлиб қолишига олиб келиши мумкин.

Иккинчидан, муаллифлик ҳуқуқи муаммоси долзарб ҳисобланади. СИ томонидан яратилган асар кимга тегишли экани аниқ эмас.

Учинчидан, инсонга ҳос ҳис-туйғу ва эмоционал чуқурлик ҳар доим ҳам тўлиқ акс этмайди. Шу сабабли айрим қўшиқлар сунъий эшитилиши мумкин.

Тўртинчидан, меҳнат бозорига таъсир кузатилади. Композиторлар ва ижрочилар учун рақобат кучаяди.

Бешинчидан, айрим ҳолларда маҳсулот сифати паст бўлиши ёки табиийликдан йироқ бўлиши мумкин.

Ижодийлик инсон онги, тажрибаси ва ҳис-туйғулари билан боғлиқ мураккаб жараён ҳисобланади. СИ эса асосан мавжуд маълумотларни қайта ишлаш орқали янги натижа ҳосил қилади.

Шундан келиб чиқиб, СИ “ҳақиқий ижодкор” эмас, балки ижодий жараённи автоматлаштирувчи восита сифатида баҳоланади. Бироқ унинг ёрдамида инсон ижоди янада бойиши ва ривожланиши мумкин.

СИ мусиқа индустриясида янги бизнес моделларини шакллантирмоқда. Рақамли платформалар орқали мустақил ижодкорлар ўз маҳсулотларини осон тарқата олади.

Шу билан бирга, анъанавий касблар трансформацияга учрамоқда. Айрим мутахассисликлар аҳамияти камайиши мумкин, бироқ янги касблар — масалан, AI-контент яратувчилар — пайдо бўлмоқда.

СИ билан боғлиқ энг муҳим муаммолардан бири — муаллифлик ҳуқуқидир. Яратилган мусиқанинг эгаси ким: дастурми, фойдаланувчиси ёки ишлаб чиқарувчиси — бу масала ҳали тўлиқ ҳал этилмаган. Бугунги кунда Ўзбекистон Республикаси Маданият вазирлиги тасарруфидаги Санъаткор, ижодкор ва ижрочиларнинг муаллифлик ҳуқуқларини ҳимоя қилиш палатаси томонидан қатор ишлар олиб борилмоқда. Унда Ижрочиларни рўйхатга олиш замирида, СИ билан ҳақиқий ижрочининг маълумотлари расмийлаштириб борилмоқда. Машҳур олим Stephen Hawking таъкидлашича, агар сунъий интеллект инсондан анча кучли бўлса, у инсониятга нисбатан бефарқ муносабатда бўлиши мумкин. У мисол сифатида шундай дейди: «Одамлар атайлаб чумоли уясини йўқ қилишга интилмайди. Аммо агар сув омборини қуриш учун ҳудудни сув босиш керак бўлса, ҳеч ким чумоли уясининг мавжудлигини ҳисобга олмайди». Агар сунъий интеллектнинг мақсадлари инсонникига мос келмаса, бу жуда катта муаммоларга олиб келиши мумкин.

Шунингдек, СИ орқали машҳур ижрочилар овозини тақлид қилиш ҳам ахлоқий муаммоларни келтириб чиқаради. Бу эса қонунчиликни такомиллаштириш зарурлигини кўрсатади.

Хулоса ўрнида шуни айтиш мумкинки, сунъий интеллект мусиқа ва қўшиқчилик соҳасида кескин ўзгаришлар яратмоқда. У ижодий жараёнларни тезлаштириб, кенг омма учун имкониятлар эшигини очмоқда.

Бироқ, СИ инсон ижодини тўлиқ алмаштира олмайди. Инсонга хос бўлган ҳис-туйғу, тажриба ва бадиий ҳамда жонли ижро ҳали ҳам муҳим аҳамиятга эга.

Шу сабабли, келажакда инсон ва сунъий интеллект ҳамкорлиги асосида янги ижодий моделлар шаклланиши кутилмоқда. Бу эса мусиқа санъатининг янги босқичга кўтарилишига олиб келади.

Фойдаланган адабиётлар рўйхати:

1. “Сунъий интеллект технологияларини 2030 йилга қадар ривожлантириш стратегиясини тасдиқлаш тўғрисида” Ўзбекистон Республикаси Президентининг 14.10.2024 йилдаги ПҚ-358-сон қарори. <https://lex.uz/uz/docs/7158604>
- 2.
3. Сунъий интеллект яратган қўшиқ ижтимоий тармоқларни “портлатди” <https://yuz.uz/oz/news/suniy-intellekt-yaratgan-qoshiq-ijtimoiy-tarmoqlarni-portlatdi>
4. Н.Аманова. Жаз ва эстрада мусиқаси тарихи. Ўқув қўлланма. Тошкент 2021 йил.
5. “Ўзбекконцерт” давлат муассасасининг 2026 йил биринчи чораги яқунлари ҳисоботи таҳлили.
6. Т.Маратов. Сунъий интеллектнинг шахс ижтимоий муносабатларига таъсир кўрсатиш хусусиятлари. Мақола. Тошкент Кимё халқаро университети доценти. <https://cyberleninka.ru/article/n/suniy-intellektning-shahs-izhtimoiy-munosabatlariga-tasir-k-rsatis-hususiyatlari/viewer>.